

CONSTANTIN GRAUR ȘI GALAȚII (1904—1908)

ION ALDEA

Pe fondul dezvoltării generale a societății românești după recesiunea temporară de la sfârșitul secolului al XIX-lea, mișcarea proletariatului din România, a luat un nou și puternic avânt resimțit din plin la Galați, unde „muncitorii dau claselor exploatoare, o ripostă foarte dirză“.

În focul acțiunilor greviste din aceeași ani, muncitorii înregistrează succese importante în cadrul procesului de organizare în sindicate — ca singure organizații de clasă, chemate să le apere interesele. În anul 1906, campania pentru organizare a mișcării sindicale, la Galați, era în plină desfășurare, fapt ce a făcut, ca un an mai târziu, Galațiul proletar să fie reprezentat de cercul socialist „România muncitoare“ și 16 sindicate, printre care: docuri, port, cherestea, CFR, metalurgiști, tramvaie, fabricile de cuișe, manufactură, fabrica de produse chimice, luminări, cizmari etc.

Acestui avânt îi corespund acțiunile muncitorimii gălețene, care au avut o desfășurare ascendentă, cu punct de puternică încărcătură revoluționară în anul marilor frământări țărănești, atît în ceea ce privește numărul, și mai ales combativitatea. Făcînd un bilanț al acțiunilor greviste din anul 1907 — expresie a stării de spirit revoluționară a muncitorimii din Galați —, un raport al autorităților locale consemna: „în mai puțin de un an de zile, au avut loc la Galați trei greve în docuri, la lemnărie, două greve la cereale, două greve la coloniale, două greve la Fabrica „Göetz“, o grevă în port, o grevă la curățitorul de cereale, o grevă la fabrica de nasturi, o grevă la atelierele de confecțiuni și reparațiuni navale ale firmei Fernic et Co“. La acestea se adauă grevele de solidarizare cu țărănimea răscolată și greva generală din luna iulie 1907.

În acest climat își desfășoară activitatea Constantin Graur (1878—1940) ziarist și publicist de nuanță socialistă de numele căruia se leagă puternicele proteste apărute în presa gălețeană împotriva reprimării singeroase a răscoalei de la 1907, măsurile represive luate de prefectul I. C. Atanasiu determinîndu-l să-și dea demisia și să plece la București¹.

1 I. C. Atanasiu, Pagini din istoria contemporană a României, 1881—1916, vol. I, Mișcarea socialistă, Ed. Adevărul, S. A., București, p. 26.

Prezent în mișcarea socialistă din anii cursului inferior ai liceului Leurian din Botoșani, Constantin Graur se simte atras de Galați stabilind din această perioadă numeroase legături cu militanți ai mișcării și intelectuali din oraș printre care : C. Z. Buzdugan, N. Damian, St. Petică, H. Sanielevici, Deodat Țăranu.

Ca prim argument, în acest sens, stă cartea poștală pe care tinărul licean din Botoșani o trimite concetățeanului său aflat la Galați H. Sanielevici, critic literar, estetician și biolog —, cu rugămintea de a fi lămurit „ce este socialismul și dacă există Dumnezeu?“² Se prea poate ca răspunsul acestuia : „socialismul e mișcarea muncitorilor împotriva trîntorilor ; cît despre Dumnezeu, te anunț că nu există“, să fi contribuit la hotărîrea luată în anul 1893, de către Graur, de a pleca la București. Aici va fi remarcat de A. Bacalbașa și A. Beldiman. Intrînd în rîndul membrilor clubului muncitorilor din București se va afirma ca un activist de frunte, la Congresul al IV-lea al P.S.D.M.R.-ului fiind ales secretar al acestuia. De acum datează și primele contacte ale lui Constantin Graur cu mișcarea socialistă de la Galați³.

Astfel, în 1896 se află alături de Ștefan Petică pentru al ajuta în organizarea Clubului socialist al țăranilor din Bcești-Ivești, fiind atras de avîntul tinărului poet care, după mărturiile contemporane, „colindă cu un fanatism de apostol satele moldovenești, adresîndu-se cu înflăcărare țăranilor, pe care avea sentimentul că-i cheamă la lumină, dezvăluindu-le posibilitatea înfăptuirii unei lumi lipsite de inechitate“⁴. Împreună cu Șt. Petică i-a parte la întrunirile socialiste de la Liești, București, Diecheni, Blăjeni, Ivești și Torcești — pentru care, alături de alți tineri socialiști, va fi arestat și trimis la București „spre marea emoție a populației din tîrgușor și din toate satele vecine“, al căror „punct de reazăm în capitala județului (Tecuci)“, după mărturisirea lui Șt. Petică, urma să fie un club al muncitorilor din oraș, „întruniți în adunarea de constituire de la 27 august 1896“⁵.

Un al doilea moment ale legăturii lui Constantin Graur cu Galații datează din anii cînd se afla la conducerea Societății „Dezrobirea“ a croitorilor salariați din București, în numele cărora semnează telegrama din august 1898. Felicitînd pe lucrătorii croitori din Galați, care, după cinci zile de grevă, în 28 august va constitui Sindicatul general al lucrătorilor croitori salariați din oraș, pentru rezultatele pozitive ale luptei lor revendicative : „Societatea „Dezrobirea“ vă felicită pentru reușita grevei. Trăiască unirea lucrătorilor croitori“⁶, el cheamă pe toți muncitorii croitori la unitate în lupta cu patronatul aflat în plină ofensivă la început de secol.

Din 1904 Constantin Graur se stabilește la Galați, „ca director al ziarului „Tribuna liberală“..., oficios al partidului liberal, des supus in-

2 *Ibidem*.

3 Dicționar bibliografic, cultură, știință și artă în jud. Galați, Galați, 1973, p. 116.

4 Dina Malcuț, Ștefan Petică și vremea sa, Ed. 1980, p. 56-57.

5 *Ibidem*.

6 I. C. Atanasiu, *lucr. cit.*, p. 26.

fluentei directe a generoșilor din acel oraș⁷. Aici de multe ori se va întâlni cu Jean Bart, Demetrios Vania, Ialovitzky, Burbea, Fermo, Mihail Pastia, Gorgos, B. Lăzăreanu, C. N. Bour, V. Cosmin și Barbu Nemțeanu „la un pahar cu apă la cofetăria „Carmen Sylva“..., unde aveau loc discuții din care răsăreau lucrări și tot felul de inițiative culturale“⁸.

Spirit practic, întreprinzător, publicistul și ziaristul C. Graur va fi unul din editorii și colaboratorii cei mai activi ai ziarelor „Dreptatea“, „Ecoul“ și „Avântul“, iar împreună cu Constantin Z. Buzdugan, Deodat Țăranul și Mihail Pastia va scoate gazeta „Votul universal“⁹, prin care cei mai reprezentativi socialiști din rîndurile intelectualității din oraș încercau să reorganizeze activitatea de la Galați. C. Graur alături de Țăranul era adeptul nu numai al unei susținute mișcări culturale ci și al unei activități organizatorice concretizată „într-o mișcare politică, democratică și progresistă... desfășurată între muncitori și țărani menită a da orașului Galați și județului caracterul unei adevărate fortărețe a democrației“¹⁰.

Erau anii unei etape de tranziție a mișcării socialiste, cînd militanții muncitorilor se aflau în stadiul de efervescentă revoluționară, cu „hotărîte porniri“ de a se depăși deruta și confuzia, aflate în fază de dezagregare, cu amarele decepții ale mirificilor iluzii nutrite de cei ce părăsise mișcarea la 1899, „nemulțumiții vieții de astăzi“, față de care Șt. Petică afirmase cu un an mai devreme, în 1898: „cu toate eforturile desperate pe care le fac de a abate muncitorimea de la adevăratul ei drum, societatea merge înainte și ideea mîntuitoare a socialismului își face calea în ciuda piedicilor“¹¹.

Acestor gînduri ale lui Petică le va da curs Constantin Graur în broșura „Cîteva inși“, din cuprinsul căreia reține atenția paginile închinată lui Anton Papadopol, Nicolae Damian și Șt. Petică¹². Deși concepută ca o suită de amintiri despre cîteva personalități ale timpului său, mișcarea socialistă din Galați și chiar orașul în general constituie subiectul principal al lucrării lui C. Graur, considerîndu-l pe Anton Papadopol ca „cel dintîi care a organizat vînzarea gazetelor în provincie — la Brăila și Galați — supraveghind zilnic, prin drumul ce-l făcea de la Galați la Brăila, vînzarea ziarelor, timp în care „telegrafia știrile din ambele orașe“. De asemenea, ca pe cel dintîi care „introduce socialismul la Galați“, C. Graur îl consideră pe N. Damian, institutor, ale cărui începuturi de propagandă a mișcării socialiste în oraș îl află în plină muncă de lămurire „din om în om, din casă în casă, aducînd pretutindeni alinarea, nădejdea, mîntuirea... oamenii au învățat drumul casei lui... mai ales de dragul intereselor lor... Grație lui, Galațiul a fost unul

7 *Idem*, p. 354.

8 George Munteanu, *Galații, Partea II. 1900—1938, Oameni și fapte*, Tip. Emi-noscu, Galați.

9 Dicționar bibliografic..., *lucr. cit.*

10 I. C. Atanasiu, *lucr. cit.*, p. 410.

11 „Lumea Nouă“, din 26 iulie 1898.

12 Constantin Graur, *Cîteva inși*, p. 9-15.

din primele centre socialiste atât din punct de vedere cronologic cât și ca importanță“.

Referindu-se la activitatea lui Șt. Petică în mișcarea socialistă, C. Graur, constată că tînărul poet gălățean „se înrola în mișcarea pentru cucerirea unei lumi viitoare“, tocmai în anii cei mai critici pentru aceasta cînd „dezertziunile începură a fi din ce în ce mai numeroase“, culminînd cu anul 1899, „cînd anii de luptă fără rezultat osteniseră pe cei mai mulți“, nu atât prin aspectul general al luptei muncitorilor cât mai mult prin atitudinea ostilă uneori, „cînd șefii și soldații cari mai susțineau — asaltul cetății capitaliste — o făceau în silă, mai mult dintr-o aparență de convingere“ pentru a masca adevărata stare a lucrurilor „care în realitate era inerția“, străină entuziasmului de început al anului 1893, moment de vîrt „dintr-un avînd cald al inimii“ muncitorești aflat în deplină unitate sub faldurile steagului roșu ¹³.

Fin observator al realităților curente se dovedește C. Graur și în articolele pe care le publică în gazetele locale. Se afirmă ca un cunosător al mișcării socialiste, ajunsă în faza cînd „nu e rău să stăruim mai temeinic asupra ce este regretabil decît asupra ce este îmbucurător din rezultatul total al acțiunii (acelor ce au părăsit mișcarea socialistă), căci, la urma urmei a te înșela pe tine însuși nu e mai puțin condamnat decît ai înșela pe alții“ ¹⁴.

În același context, C. Graur dă curs unor aprecieri de conținut asupra mișcării socialiste din Galați, chiar dacă se referă la activitatea sindicală a funcționarilor comerciali din localitate. „Negreșit, de cînd s-a afirmat o chestiune a funcționarilor comerciali, am fi fost îndreptățiți să ne așteptăm la rezultate mult mai serioase ; am fi avut dreptul să spunem că, în sfîrșit bresla (sindicatul) funcționarilor comerciali a devenit o mare forță activă, cu o influență hotărîtoare, asupra marilor legiferări ce sînt a se face ori, cel puțin, asupra aplicării legiuirilor de mult în ființă“.

Situația de fapt în care se găsește mișcarea de la Galați, justifică intrutotul constatarea lui C. Graur că reținerile de moment sînt în „însăși încetineala de care bolește întregul nostru progres... care se face încet, exasperant de încet... pe cînd nevoile intelectuale, morale și economice dau năvală“ ¹⁵. Era de fapt, momentul critic prin care trece și mișcarea organizată de la Galați, cînd renaște „simțul de solidarizare... spiritul de jertfă, frămîntarea aceea... care face pe fiecare individ în parte să se întrebe neconținut ce este și ar trebui să fie“, în scopul reorganizării rîndurilor de luptă, situație în care o și găsește puternica ridicare a țărănilor de la 1907 ¹⁶.

Abia se aprinsese vîlvătaia răscoalei în Flămînzii Botoșanilor și la Galați își face auzit glasul Cercul socialist „România muncitoare“ din localitate prin răspîndirea manifestului comitetelor de acțiune ale cercu-

¹³ *Idem*, p. 41.

¹⁴ Constantin Graur, *Cuvîntul unui amic*, articol apărut în „Dreptatea“ — organul intereselor funcționarilor comerciali din Galați, din 15 decembrie 1908.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

rilor „România muncitoare din Galați și Brăila. Tipărit în mii de exemplare, la tipografia „Moldova“, al cărui director era C. Graur, manifestul a fost confiscat „chiar în seara de sîmbătă, 10 martie, de către agenții poliției în chiar miinile agenților (membri ai clubului) distribuitori și depus pe masa prefectului de județ“. Dar, cuvîntul socialiștilor „se distribuie prin oraș în mii de foi și se trimite chiar la țară sub tot felul de forme și precauțiuni fiind o chemare către tovarășii țărani și muncitori“, să nu rămînă în afara evenimentelor cînd „tot nordul Moldovei e în plină revoluție“ sub lozinca dintotdeauna a țaranului român „Vrem pămînt“¹⁷. Pentru această revendicare permanentă „e de datoria noastră (a mișcării revoluționare) să vă chemăm la luptă... ; e datoria noastră să răspundeți în număr cît mai mare la acest apel, sufletul alături de cei care sînt asinași“, pentru că s-au ridicat la luptă contra unei vieți „împilată și jefuită de proprietari și arendași“, avînd ca unică vină dorința de a-și redobîndi pămîntul, pentru care „guvernul în loc de dreptate, de legi, le-a trimis armată“ făcînd să curgă în glia străbună „singele muncitorilor de la țară, al fraților... de suferință“¹⁸.

Manifestul comitetelor de acțiune era, de fapt, o continuare a manifestului din 1906, tipărit de Cercul socialist „România muncitoare“ din Galați, în care „muncitorii Galațiului, frămîntat de greve și manifestații, luau în discuție bordeele-locuințe țărănești din veacul al XX-lea“, în care locuiesc peste 300.000 de locuitori, „adevărate grajduri zidite la suprafața pămîntului“. Făcînd o statistică a acestor „locuințe mai rele decît ale vitelor“ — manifestul din 1906, arată că numărul lor „se ridică la 54.772“, în timp ce din numărul de 1.008.954 de locuințe țărănești numai 74.665 sînt zidite din cărămidă... 296.220 sînt de lemn și 583.307 sînt din lut“. De asemenea se subliniază că „marea majoritate a acestor locuințe n-au decît o cameră, dacă putem numi astfel o gaură fără aer și fără lumină, în care trăiesc claie peste grămadă 6 pînă la 8 fături omenești laolaltă cu păsările și porcii“¹⁹.

Lipsa de pămînt și a condițiilor de locuire au dus ca „după 40 de ani de robie și de foamete jubiliară, țărani din Moldova nemaiputînd răbda jugul exploatării să se răscoale, alături de ei fiind muncitorimea în plin proces de reorganizare care „robită ca și dînșii pe ogoarele altora — se deșteaptă astăzi și strigă de pretutindeni „Vrem pămînt“.

Conștienți de adevăratele cauze ce au dus la situația existentă, membrii Clubului Socialist „România Muncitoare“ din Galați, consideră „că întunericul în care țărani au fost ținuți pînă acum a dat putința unor politicieni corupți, interesați în cauză, să pescuiască în apă tulbure“, contra lor trebuind să se îndrepte „mînia noastră (a celor ce muncesc). Împotriva acestora — le cere manifestul, tuturor celor exploatați să strige —, într-un glas bătrîni, femei și copii, muncitori țărani și muncitori din orașe“ și ca o concluzie se impune formularea din

17 „Galații“, An. XXVI, duminică, 18 martie, 1907, f. 2.

18 „Dezrobirea“, din 8 martie 1907.

19 „Contemporanul“, nr. 14 (1587) din 8 aprilie 1977.

finalul manifestului „Vrem pământ ca să putem trăi ; vrem vot universal ca prin trînsul să cîştigăm pământ“²⁰.

Era de fapt unul din scopurile luptei sindicale în perioada 1905—1907 surprins de gazeta „Votul Universal“ la care colaborează și Constantin Graur.

De altfel, ziaristul C. Graur, va relua ideea în anul 1909, cînd îi apare la Galați lucrarea „Factorul cel nou“, în care abordînd greva din vara anului 1906 de la docuri din Galați, conchide că mișcarea muncitorilor portuari a prefațat marile ridicări țărănești din Moldova anilor 1907.

Avea în vedere activitatea Cercului socialist „România Muncitoare“ din localitate, dusă prin manifestele sporite în special la tipografia „Moldova“, proprietatea fratelui lui D. A. Țăranu, unde el îndeplinea funcția de director²¹.

Dovedindu-se un cunoscător al mișcării socialiste desfășurată la Galați de Cercul socialist „România Muncitoare“, C. Graur aduce critici directe „infirmității intelectuale a celor mai mult dintre conducătorii țării“ care nu reușesc să înțeleagă adevărata „stare de lucruri, absurdă și primejdioasă a păturii dominante, atît față de muncitorii de la orașe, cît și, mai cu seamă, față de țărani“²².

Publicate în coloanele „Votului Universal“ din august 1906, cele cinci capitole, din prima parte a lucrării pun în lumină miopia oamenilor politici, a polițiștilor și magistraților în „a fi putut să zărească un factor nou care se ridică... masa populară profesională (a muncitorilor și țăranilor) care în zilele noastre țîșnește la suprafață“ vieții politice reclamînd o întărire din punct de vedere organizatoric și o afirmare în viața social-politică a țării. Această forță uriașă „împinsă în mod firesc în împrejurările economice și sociale iar pe de altă parte, luminată cît de cît prin frecventarea școlii, ori prin contactul cu cei ce-au frecventat-o, prin citirea gazetelor și prin ascultarea oratoriilor politice, începe să-și dea seama de puterea sa, — începe să conteze între forțele sociale“.

Așa se explică de ce, la vestea declanșării grevei în docuri, „d-nul prefect dublîndu-și puterea cu a unui d. procuror... au dat iureș în mijlocul unor oameni pașnici și au făcut 60 de arestări, între care și aunui student, anume Socor, socialist ; care sfătuia pe greviști“.

Sutelor de greviști li se alătură „muncitorii solidari cu ei“ din toate unitățile industriale ale orașului, C. Graur, reafirmînd despre uriașa forță care „constituie o putere“ că a precedat la Galați impunătoarele ridicări proletare din primăvara lui 1907; fenomenul generalizîndu-se la nivel național²³.

De asemenea consideră finalizarea acțiunilor organizatorice posibilă numai la deplina maturizare politică, a mișcării organizate a muncitorimii „cînd, în sfîrșit, fiecare în parte își va putea zice cu mîndrie că

20 „Galații“, nr. cit.

21 *Ibidem*.

22 C. Graur, *Factorul cel Nou*, Galați, 1909, p. 1.

23 *Ibidem*.

este un luptător permanent, iar nu un simplu amator, și încă și acela cu intermitențe..., (cînd) progresul nostru general va deveni vertiginos și nimeni în țară nu va avea să se plîngă“²⁴.

Sînt gînduri, ce au conturat întotdeauna personalitatea ziaristului C. Graur, unul dintre cei mulți care s-au născut în regiuni diferite, dar și-au petrecut o bună parte a vieții la Galați și au contribuit prin munca lor la dezvoltarea culturală a orașului și județului sporindu-le faima.

24 C. Graur, Cuvîntul unui amic, *lucr. cit.*